

De groene encycliek *Laudato Si'* van Paus Franciscus

door Kees Nieuwerth

Willibrordzondag staat dit jaar in het teken van de encycliek *Laudato Si'*! De redactie van *Overeen* vroeg ir. Kees Nieuwerth, landschapsecoloog, quaker en vice-voorzitter van de Raad van Kerken om zijn visie te geven op deze opzienbarende tekst van paus Franciscus.

Paus Franciscus heeft een encycliek, een zendbrief aan alle gelovigen en mensen van goede wil, geschreven. Deze gaat nadrukkelijk over natuur en milieu. Over de toenemende druk op de aarde, over de ecologische voetafdruk van de mensheid, die op sommige plekken zodanig groot wordt dat de aarde er onder lijdt; er wordt rooibouw gepleegd op onze natuurlijke omgeving, op de schepping. De encycliek, getiteld *Laudato Si'* – vrij vertaald: *Ge-loofd zij God* – herinnert ons eraan dat de aarde een gave Gods is die aan ons is toevertrouwd en die wij als goede rentmeesters niet alleen moeten *be-werken*, maar ook *bewaren*. Het is een gedegen en veelzijdig document. In zes hoofdstukken beschrijft de paus de vervuiling, de vernietiging van ecosystemen, het verlies aan biodiversiteit en de risico's van klimaatveranderingen. Paus Franciscus ontwikkelt een visie op de noodzaak van wat hij noemt een *'integrale ecologie'*. Hij constateert dat met name de meest kwetsbaren, de armen, de zuidelijke wereldhelpt onder die vervuiling en klimaatverandering lijden. Hij levert kritiek op het 'rijke noorden' en pleit voor een radicale verandering van levensstijl én het financieel-economisch stelsel. Gepleit wordt voor een alternatieve 'kringloop economie'.

Sint Franciscus

Hij begint echter bij de heilige waar naar hij zichzelf vernoemde toen hij paus werd: St. Franciscus (1181-1226), die begaan was met de armen,

maar zich ook deel voelde van de natuur, leerde van de leliën des velds en sprak met de vogels in de lucht... Het eerste wat opvalt is het moment waarop deze encycliek gepubliceerd wordt: een half jaar voor het volgende VN-overleg over klimaatverandering dat zal plaatsvinden in Parijs. Het is dus een welgekozen, strategisch moment.

De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Ban-ki Moon, heeft inmiddels gereageerd en de paus geciteerd dat 'de lidstaten het algemeen welzijn boven hun nationale belangen moeten stellen' om te komen tot een vergaande en bindende internationale klimaatovereenkomst.

Daarvoor maken overigens niet alleen de Rooms-Katholieke Kerk, maar ook vele andere kerken verenigd in de Wereldraad van Kerken zich sterk.

Ik ben jarenlang werkzaam geweest in het natuur- en landschapsbeleid in ons land én actief in de Nederlandse oecumene (zie kader). De vraag of de zorgen van de paus terecht zijn, kan ik alleen maar bevestigend beantwoorden. Vele planten- en diersoorten, zelfs hele ecosystemen, tropische regenwouden, koraalriffen worden in hun voortbestaan bedreigd en dat moeten we een halt toeroepen. De paus stelt bijvoorbeeld dat bij ingrepen altijd het voorzorgprincipe moet gelden en dat er altijd een Milieueffectrapportage (MER) moet worden opgesteld.

Inhoudsopgave

■ Pag. 1-2

De groene encycliek van paus Franciscus

Willibrordzondag staat in het teken van de encycliek *Laudato Si'* van paus Franciscus. Volgens ir. Kees Nieuwerth, quaker, is verandering van levensstijl bitter noodzakelijk.

■ Pag. 3

De groene patriarch van Constantinopel

Het bezoek van patriarch Bartholomeus aan Nederland was aanleiding voor de publicatie van een boek over kerk en ecologie. Leo van Leijssen schreef een recensie.

■ Pag. 4

Dirk Guddes is de nieuwe voorzitter van de Raad van Kerken in Nederland. In *Overeen* vertelt hij wat de uitdagingen van de Raad van Kerken in de komende jaren zijn.

■ Pag. 5

Bijna 40 jaar geleden stelde de Raad van Kerken de oecumenische versie van het *Onze Vader* vast. Evert de Jong haalt het uit de vergetelheid en wijst op het belang van een gemeenschappelijke tekst van het *Onze Vader*.

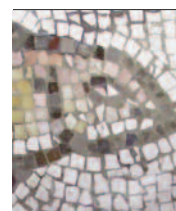
■ Pag. 6

De Exhortatie *Evangelii gaudium* van paus Franciscus leent zich volgens dr. Kees van Vliet voor oecumenische bezinning en bespreking

■ Pag. 7

In de praktijk van geloofsgemeenschappen mogen we delen in de vreugde van het Evangelie, zoervaart de Dialoogcommissie van VPE, MN en RKK.

■ Pag. 8

Aankondiging van de algemene ledenvergadering op 6 november in Woerden met in de middag een bijeenkomst over de oecumenische herdenking van de Reformatie.

Ons gemeenschappelijk huis

Wat mij bijzonder treft is dat de paus over de planeet aarde, over de rijke verscheidenheid van de natuur spreekt als ons 'gemeenschappelijk huis', waarvoor wij een zorgplicht hebben. Hij geeft zelfs een prachtige omschrijving van een ecosysteem: 'een harmonieus samenstelsel van organismen dat leeft op een bepaalde plek en functioneert als één systeem'. Prachtig!

Overigens: *economie*, *ecologie* en *oecumene* heten alle drie naar die *oikos*, ons gemeenschappelijke huis. Dus als de paus pleit voor een meer integrale benadering van de onderling verweven uitdagingen waarvoor wij vandaag de dag staan, voor een vorm van 'integrale ecologie', betekent dat wat mij betreft ook dat die economie zich meer zou moeten laten gezeggen door de ecologie enerzijds en de oecumene anderzijds.

De paus constateert dat de problemen veelal ontkend worden, dat er onverschilligheid heerst en er bovendien een blind vertrouwen op technologie en economie is – die het allemaal wel op zullen lossen. Hij stelt aan de orde dat wij politici ontberen die nieuwe wegen ontwikkelen naar een werkelijk duurzame toekomst voor allen hier en nu op aarde én voor toekomstige generaties. Dat politici zich meestal laten leiden door korte termijn – electorale – belangen.

Vorig jaar tijdens de nationale herdenking van de bevrijding in Assen sprak Mary Robinson, eerder Eerste Minister van Ierland en tegenwoordig VN-vertegenwoordiger klimaatverandering. Interessant genoeg had zij het toen ook over het 'gebrek aan transformatief leiderschap met een lange termijn visie'. Dit deed een groep leidende juristen de *Oslo-principes* publiceren, waarin zij uiteenzetten dat alle staten de plicht hebben om dringend actie tegen klimaatverandering te ondernemen. Onlangs sprak de rechter in Nederland zich uit in een proces tegen de Staat, aangespannen door de milieubeweging Urgenda, dat de Nederlands overheid tekort schiet in deze. Waarvan akte.

Klimaatverandering zal vooral de armen en kwetsbaren in de zuidelijke wereldhelft treffen. Rijke landen – zoals Nederland – kunnen het zich veroorloven dure en complexe bouwwerken te maken die ons bescherming bieden tegen zeespiegelstijging, maar armere landen zouden zelfs door de zee kunnen worden verzwolgen. Landen in het zuiden hebben onze technologische en financiële hulp nodig. De Boliviaanse onderhandelaar bij de VN-top over klimaat, Angelica Navarra Llanos, pleit in dit verband voor een 'Mars-hallplan voor de Aarde'.

Levensstijl

De vraag is: wat kunnen wij als burgers met deze pauselijke zendbrief? Er is ook ruimte voor transformatief burgerschap -of in geloofstaal discipelschap. We kunnen onze levensstijl vereenvoudigen, waar nodig niet-duurzame producten boycotten en pressie uitoefenen op onze leiders, zegt de paus. Zie het voorbeeld van Urgenda. In dezelfde week dat de encycliciek werd gepubliceerd traden vier directeuren van vliegmaatschappijen in het nieuws met een pleidooi dat vliegen goedkoper (!) moest worden. En dat terwijl er nog steeds geen accijns op kerosine geheven wordt en de milieukosten afgewenteld worden op de samenleving. Een gotspe, zo vind ik. De paus geeft allerlei voorbeelden hoe het beter kan: bevorderen van openbaar vervoer, isolatie, energiebesparing, alternatieve

energie, hergebruik, duurzaam bouwen. Daaraan kunnen we allemaal meewerken. Deze zendbrief eindigt met twee gebeden. Een paar zinnen daaruit: 'Dat we de wereld mogen beschermen en niet aantasten, dat we schoonheid mogen zaaien en geen vervuiling en vernietiging'. 'God van Liefde, toon ons onze plaats in deze wereld als kanalen van liefde voor alle schepselen van deze aarde.. want niet één van hen wordt vergeten in uw aangezicht'. Wat mij betreft klinkt daar een 'Amen!' op. ●

Ir. **Kees Nieuwerth** (1949) studeerde landschapsarchitectuur en planologie en werkte in de ontwikkelingssamenwerking in Afrika en het natuur- en landschapsbeleid in Nederland. Hij is lid van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers) en vertegenwoordigt de Quakers in de Raad van Kerken in Nederland. Hij was actief betrokken bij het conciliaire proces Gerechtigheid, Vrede en Heelheid van de Schepping en is momenteel trekker van de Taakgroep Pelgrimage van Gerechtigheid en Vrede van de landelijke Raad van Kerken. Hij noemt zichzelf eerder ecoloog dan theoloog. Hij is lid van het Landelijk Bestuur van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. Hij werd onlangs verkozen tot de vicevoorzitter van de Raad van Kerken in Nederland.

(Deze bijdrage verscheen eerder in het *Friesch Dagblad*)

De groene patriarch van Constantinopel

door Leo van Leijzen

Patriarch Bartholomeos I staat er luchtig op, op de cover van het boek ter herinnering aan zijn bezoek aan Nederland, vorig jaar 23 tot 27 april, als gast van de Oud-katholieke Kerk. Hij blaast naar het pluizenbolletje van een uitgebloeide paardenbloem. Dat herinnert aan een oud kindergeloof: als je het in één keer leegblaast, word je honderd. Velen zullen hopen en bidden dat deze patriarch nog een lang leven is beschoren, voor hemzelf allereerst, maar ook vanwege zijn inzet voor de oecumene én voor de ecologie. Wat dat laatste betreft, patriarch Bartholomeos heeft niet voor niets de reputatie van 'groene patriarch'. Paus Franciscus noemt hem in zijn encycliek *Laudato Si'* uitdrukkelijk vanwege diens ecologische gedachtengoed. 'In de iconografie is de paardenbloem het symbool en attribuut van de gematigdheid', lees ik op Wikipedia. Dan is de foto met paardenbloem, op de voorzijde van *The Green Patriarch in the Netherlands: An Ongoing Conversation* ('De groene patriarch in Nederland. Een voortgaand gesprek', uitgegeven door de Oud-katholieke Kerk), bedoeld of onbedoeld, zeer toepasselijk. Gematigdheid is geboden, willen wij deze schepping, deze aarde, voor ons en onze kinderen behouden. Gematigdheid is een kernwaarde in de Orthodoxie met haar ascetische en spirituele traditie, waar patriarch Bartholomeos voor zijn ecologische inzet uit put.

Eucharistisch en ascetisch ethos

Deze geloofstraditie en haar betekenis voor de ecologie was de insteek van de Quasimodo-lezing 'Geloof en milieu. Een inspirerend perspectief', die de patriarch tijdens zijn verblijf in Nederland uitsprak (zie het boek, pp 48-57). De Gedaanteverandering van Jezus is een model voor onze eigen omvorming. Ook de natuur, de schepping, leert ons Gods mysterie. De patriarch spreekt over een 'mystieke schoonheid' en haalt de zesde-eeuwse auteur Maximos de Belijder

aan, die het heeft over een 'kosmische liturgie'. 's Mensen bestemming en die van de schepping horen bij elkaar. Onze leefwijze leeft daar aan voorbij; onze planeet wordt uitgeput, kwetsbare mensen zijn de dupe daarvan. De Orthodoxe spiritualiteit biedt met haar eucharistisch en ascetisch ethos een houding en gedragswijze die wél beantwoorden aan de bestemming van schepping en mens, nl. in de eucharistie – d.w.z. dankzegging – die we vieren en in de ascese, d.w.z. 'de discipline van eenvoudig leven'.

"Kerk-zijn (ecclesial being) is het antwoord van de mens op Gods roeping om op eucharistische en ascetische wijze te leven, om trouw te zijn in de liefde, om de schepping te beschermen en te behouden, die wij in nederigheid terug aanbieden aan de Schepper. Het ecologische engagement van het Oecumenisch Patriarchaat is een zaak van trouw aan deze rijkdom en diepte van de Orthodoxe Traditie."(p 55).

Leest u het in dit boek na in de Quasimodo-lezing (Paul Brenninkmeijer gaf in *Pokrof*, 2014 nr 3 een samenvatting, zie <http://www.oecumene.nl/publicaties/pokrof/770-pokrof-2014-3>).

Inspirerend gedenkbboek

An Ongoing Conversation staat verder vol met andere lezingen, allereerst van de patriarch zelf, maar van nog zo vele anderen: mgr Joris Vercammen, oud-katholiek aartsbischop van Utrecht, en zijn collega, mgr Dick Schoon, bisschop van Haarlem, de twee gastheren van de

◆ Uitsnede cover (Foto: Dio van Maaren)

patriarch; van oud-premier Balkenende, rabbijn Soetendorp, Katja Tolstaya, Moeder Maria uit Asten, professor Gert van Dijk van Nijenrode en vele andere oud-katholieken, orthodoxen, protestanten, rooms-katholieken, theologen, wetenschappers... de teksten allemaal in dit gedenkbboek opgenomen, naast veel mooie foto's. Zo is er voor elke lezer wat wils: een inspirerende verzameling teksten, maar ook een gezellig kijkboek, waar je met plezier doorheen bladert. Het is daarmee een mooi album dat het bezoek van patriarch Bartholomeos aan Nederland op uitnodiging van de Oud-katholieke Kerk verslaat en zo ook deze laatste kerk en haar christelijk, met name oecumenisch, engagement aan een breder publiek presenteert. ○

Jan Jorrit Hasselaar, Peter-Ben Smit (ed.), *An Ongoing Conversation: The Green Patriarch in the Netherlands The Old Catholic Church of the Netherlands*, 2015 Uitgever: Oud-Katholiek Boekhuis ISBN 978-90-70596-74-3 Prijs: €24.50

Raad van Kerken blijft van groot belang

door Dirk Gudde

Vanaf 9 september is Dirk Gudde voorzitter van de Raad van Kerken in Nederland. Hij volgt Henk van Hout op, die 8 jaar voorzitter was.

Drs. Gudde werkt als pastoraal werker in het bisdom Rotterdam. Al vanaf 1995 is Gudde bij het werk van de Raad betrokken, destijds als beleidsmedewerker Oecumene van de R.K. Bisschoppenconferentie. In die hoedanigheid was hij ook als adviseur betrokken bij de Katholieke Vereniging voor Oecumene (toen: Sint Willibrordvereniging). Voor Overeen reflecteert hij op het belang van de Raad van Kerken, en de uitdagingen voor de komende jaren.

◆ Dirk Gudde (Foto: Raad van Kerken)

“De oecumenische beweging is een genade van God” staat in het Oecumenisch Directorium (1993) van de Rooms-katholieke Kerk. De tekst gaat verder: “Zij die in de naam van Christus zijn gedoopt, zijn (...) geroepen zich te wijden aan het streven naar eenheid” (nr. 22). Het is in de oecumene belangrijk elkaar af en toe te herinneren aan het hoge doel dat de oecumene moet dienen: De eenheid van de Kerk, als belofte en opdracht van de Heer zelf.

Elkaar daaraan herinneren, dat is een belangrijke functie van de Raad van Kerken, zeker in een tijd waarin het al lang niet meer vanzelfsprekend is dat er veel geld en menskracht in oecumenische activiteiten wordt geïnvesteerd, een tijd waarin de kerkgenootschappen in Nederland de handen vol hebben aan het vitaal houden van de eigen gemeenschap. Alleen al de structurele maandelijkse bijeenkomsten van de Raad of zijn Moderamen, waarop de kerkleiders elkaar ontmoeten, zorgen ervoor dat oecumene bij de kerken nooit helemaal uit beeld kan verdwijnen. Die onderlinge ontmoeting van de kerken is op zichzelf al van grote waarde.

Instituut

In de laatste jaren zijn er verschillende initiatieven ontstaan om christe-

lijke kerken en groeperingen bij elkaar te brengen, zoals “Wij kiezen voor eenheid”, de “Nationale synode” en het “Nederlands Christelijk Forum”. Een van de vragen de komende jaren is hoe dergelijke initiatieven zich verhouden tot de Raad van Kerken. Het lijkt mij zaak elkaar niet naar beneden te halen of te negeren, maar elkaars kracht te benutten. Ook breed gedragen christelijke evenementen zoals de Kerkennacht of The Passion laten zien dat de RvK niet de enige oecumene is. En dat is prima. De waarde van de “geïstitutionaliseerde” oecumene blijft bestaan, precies ook door het gestructureerde en formele ervan. De Raad van Kerken is bovendien duidelijk ingebed in de wereldwijde oecumenische beweging, en is ook voor “de buitenwacht” het gerespecteerde aanspreekpunt van de gezamenlijke kerken.

Van kerken

Als voorzitter zal ik er bijzonder op letten dat de Raad van Kerken, ook echt een Raad van de kerken is. Wat de Raad doet, moet gedragen zijn door de lidkerken. Er kan geen concurrentie zijn tussen de Raad en zijn leden. Tegelijk is er een spannend evenwicht met het feit dat de Raad

ook een eigen organisatie is met een duidelijke taak, waaronder “initiatieven en bevorderen wat alle of sommige kerken die aan de Raad deelnemen, gezamenlijk kunnen doen”. De oecumene heeft ook nodig, dat er instituten zijn die grenzen opzoeken, die prikkelen, en die oecumene bij de kerken op de agenda houden.

Beleidsplan

Het huidige beleidsplan van de Raad loopt tot 2016. Vanaf volgend jaar zal het proces in gang gezet worden op weg naar een nieuw beleidsplan. Het nieuwe beleidsplan zal in ieder geval – net als het huidige – zowel moeten gaan over de naar buiten gerichte actie als over het onderlinge geloofsgesprek (zonder dat geen oecumene) en het gezamenlijk beleven van het geloof. Het zal de grote maatschappelijke uitdagingen van de komende jaren moeten benoemen. Ik denk daarbij onder meer aan de opname van vluchtelingen, de organisatie van de zorg, duurzaamheid, en aan de eenzaamheid, armoede en werkloosheid in ons land. Het zal daarbij de uitdaging zijn niet alleen de politieke onderwerpen op de agenda te zetten, maar ook te zoeken naar de spirituele vragen en noden in onze samenleving, rond thema's als lijden en dood, vrijheid en respect voor anders-zijn, religie en zingeving.

Het samen-op-weg-karakter van de oecumene en het bij elkaar houden van de gezamenlijke actie en de geestelijke zoektocht komen mooi samen in het begrip Pelgrimage van Gerechtigheid en Vrede, ons aange-reikt vanuit de Assemblee van de Wereldraad van Kerken in Busan (2013). Dat zou (zoals ook Kees Nieuwerth als voorzitter van de taakgroep Pelgrimage al suggereerde) een inspirerend uitgangspunt kunnen zijn voor het nieuwe beleidsplan. Samen optrekken op weg naar de vervulling van het Koninkrijk. “We intend to move together” stond in de slotverklaring van Busan. Samen willen optrekken. Een mooi motto voor de Raad van Kerken. ●

Het belang van oecumenisch Onze Vader

door Evert de Jong

Bijna veertig jaar geleden werd na veel beraadslagingen door de Raad van Kerken de tekst van het oecumenisch Onze Vader vastgesteld.

Het dreigt in onze oecumenische praktijk in de vergetelheid te raken.

Drs. Evert de Jong was indertijd nauw betrokken bij de totstandkoming van deze tekst. In dit artikel legt hij uit wat het belang is van de gemeenschappelijke versie van het Onze Vader in het Nederlandse taalgebied. Hij pleit ervoor om het veelvuldiger thuis en in onze kerken te laten klinken.

De heilige Schrift

Ongetwijfeld is het Onze Vader het belangrijkste en meest fundamentele gebed van de wereldwijd verspreide christelijke kerken en gemeenschappen van christenen. Het is immers het gebed dat Jezus zelf aan ons als zijn leerlingen tijdens zijn verkondiging hier op aarde gegeven heeft. Zoals bekend is dit gebed aan ons overgeleverd door de evangelisten Matteüs (6, 9 - 13) en Lucas (11, 2 - 4). De langere versie van Matteüs is onder de christenen vertrouwd geraakt door het gebruik ervan in de liturgische vieringen en daarbuiten, met name in het persoonlijk gebed thuis of in samenkomsten van christenen.

Blijkbaar had, zo blijkt uit het evangelie volgens Lucas, Johannes de Doper aan zijn leerlingen een tefilla, een eigen voor hem typerend, vaststaand gebed gegeven zodat de volgelingen van de Voorloper des Heren zich daarin konden herkennen en waardoor zij zich met elkaar verbonden voelden. Het gegeven van een eigen tefilla paste binnen de levendige joodse gebedspraktijk, die zich steeds verder ontwikkeld heeft, gegrondvest als zij was op de Openbaring van God.

De leerlingen van Jezus wilden blijkbaar eveneens zo'n zelfde soort gebed, dat vanuit de boodschap die Je-

◆ Aramese versie Onze Vader

zus verkondigde, typerend en kenmerkend zou zijn voor zijn volgelingen, waardoor onderlinge herkenning mogelijk werd. Op het uitdrukkelijk verzoek van een van zijn leerlingen geeft Jezus zijn tefilla, zijn gebed bij uitstek, dat ons christenen is overgeleverd als het gebed des Heren, dat naar de begin woorden veelal het Onze Vader wordt genoemd. De aanspreking van God als Vader is typisch joods, zoals naar voren komt in de vele synagogale gebeden. Het christelijk Onze Vader staat dus in de joodse traditie en zet deze op eigen wijze voort. Het gebed des Heren is het christelijke tefilla geworden.

Kerkelijke traditie

Het Onze Vader behoort zeer zeker tot de onderrichting door Jezus, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de woorden die ter inleiding gezegd worden in de Romeinse liturgie: 'door zijn goddelijk woord onderricht'. Deze onderrichting van het Onze Vader – door Tertullianus aangeduid als een korte samenvatting van het evangelie – vond in de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis plaats tijdens de voorbereiding op het doopsel in het katechumenaat. In een van de liturgische vieringen tijdens deze voorbereidingsperiode op het doopsel werd het Onze Vader door de kerk aan de dopeling overhandigd en werd het kort voor het doopsel door de doopkandidaat in een 'teruggave' uit het hoofd uitgesproken als een teken dat

men het gebed goed kende. In het na het Tweede Vaticaans Concilie vernieuwde ritueel van het doopsel voor volwassenen is aan dit ritueel weer reliëf gegeven.

Aan dit gebed van lofprijzing en smeking is een heiligen- de kracht toege-

kend, zoals blijkt uit de plaats die het al heel spoedig in alle liturgische tradities van Oost en West gekregen heeft bij de viering van de maaltijd des Heren. Het wordt gebeden in aansluiting op het eucharistisch gebed, het grote zegenings- en heiligingsgebed. Daar functioneert het als een voorbereiding op het ontvangen van het Lichaam en Bloed van Christus in de heilige communie. Enerzijds gebeurt dit vanwege de bede om het dagelijks brood omdat de kerkvaders daaronder naast het gewone voedsel bij voorkeur de eucharistische gedaanten verstonden en anderzijds de bede om de vergeving van de zonden, zodat de gemeenschap met het Lichaam van Christus tot stand kan komen. Als voorbereiding op de communie heeft het Onze Vader ook een plaats bij de communie aan zieken of senioren thuis en natuurlijk bij het belangrijke en zeer oude gebruik om de teerspijze te geven aan een stervende als voedsel onderweg.

Van oudsher werd dit gebed in navolging van de joodse gebedsgebruiken drie maal per dag gebeden zoals blijkt uit de aansporing die in de Didachè direct na de tekst van het onze vader gegeven wordt. Paus Paulus VI verwijst naar dit gebruik in zijn Apostolische Constitutie waarmee hij na het Tweede Vaticaans Concilie het nieuwe getijdengebed voor de Romeinse kerk vaststelt: 'Deze gebeden (= morgen- en avondgebed) worden besloten met het gebed des Heren; aangezien dit

lees verder op pagina 8

Evangelii gaudium als pleidooi voor een praktische oecumene

door Kees van Vliet

Tijdens de bestuursvergadering van 11 juni is de exhortatie “Evangelii gaudium” (afgekort met EG) van paus Franciscus op geanimeerde wijze besproken. Kees van Vliet heeft met een goeddoordachte inleiding over de oecumenische betekenis van het document een opmaat tot het onderlinge gesprek gegeven. Met recht krijgt deze herfst de encycliëk “Laudato si” veel aandacht. Toch kan ook een gezamenlijke bespreking van EG plaatselijke oecumenische werkgroepen en beraden nieuwe impulsen gegeven. Onderstaande inleiding is geschreven naar aanleiding van de bestuursvergadering en wil oecumenische gremia bemoedigen om EG op hun agenda te zetten.

Het programma van paus Franciscus

Ongeveer twee jaar geleden heeft paus Franciscus een document uitgebracht dat binnen en buiten de Kerken heel positief is ontvangen. De titel ervan “*Evangelii gaudium*”, zijn de Latijnse beginwoorden van de eerste zin van het document: “*De vreugde van het evangelie vervult het hart en het hele leven van hen die Jezus ontmoeten*”. Deze eerste zin duidt aan wat in het leven van alle gedoopten volgens de paus op de eerste plaats zou dienen te staan, namelijk de vreugde van het evangelie! De inzet voor de oecumene kan juist in die vreugde impulsen vinden om een eventuele stagnatie te overwinnen. Ik raad u aan tijd vrij te maken om deze tekst rustig te lezen en gezamenlijk te bespreken. (Bestellen via: bestel@rkk.nl, prijs ca. 15 €, 176 pag.; ook op www.rkkdocumenten.nl). Het document gaat terug op de bisschoppensynode over “De nieuwe evangelisatie voor het doorgeven van het christelijke geloof” dat in de herfst van 2012 werd gehouden. Met die synode werd herdacht en dankbaar gevierd dat vijftig jaar eerder het grote, belangrijke en inspire-

rende Tweede Vaticaans Concilie (1962 tot 1965) werd geopend. Het genoemde document kan beschouwd worden als het programma van de huidige paus.

Pleidooi voor de geestelijke en de sociale oecumene

De titels van de hoofdstukken geven goed aan welke thema's aan de orde komen. Het zijn: Hoofdstuk 1: De missionaire verandering van de Kerk; 2: De crisis van het gemeenschappelijk engagement; 3: De verkondigers van het evangelie; 4: De sociale dimensie van de evangelisatie; en 5: Verkondigers van het evangelie met geestkracht. Even belangrijk is de toon en de humor van het document. Zo schrijft de paus in § 10 dat wat betreft het gezicht van christenen het wel lijkt alsof zij van een begrafenis terugkomen, terwijl zij toch in de ontmoeting met de verzen Christus veel diepe vreugde kunnen vinden. Het document is rijk en gevarieerd van inhoud. Zo bevat het een analyse van de huidige maatschappij, tips om te komen tot preken die meer aanspreken en waarschuwingen niet toe te geven aan een onvruchtbaar pessimisme en aan andere “verleidingen van hen die pastoraal werkzaam zijn”. Ook de dialoog tussen geloof, rede en wetenschappen, de oecumenische dialoog en de interreligieuze dialoog komen aan de orde. In de §§ 244-246 komt de oecumenische dialoog expliciet aan de orde, maar impliciet ademt

het gehele document de geest van gezamenlijke vreugde om het ontvangen evangelie en de opdracht gezamenlijk naar buiten te treden naar de vele materieel en geestelijk armen en gemarginaliseerden in de verschillende landen en werelddelen.

Impulsen voor de theologische oecumene

Paus Franciscus gaat uit van de theologische en oecumenische opvattingen van het leerambt van de Rooms-katholieke Kerk en het is alsof hij wil zeggen: “de nood in onze wereld is zo groot dat we geen tijd meer mogen verliezen met interne theologische discussies, nee laten we naar buiten treden als authentieke navolgers van Jezus”. Toch bevat het document wel impulsen voor de theologische oecumene. We noemen er drie: a) katholieken kunnen leren van de ervaringen van de orthodoxen met synodaliteit (EG 246); b) paus Franciscus noemt zich op de eerste plaats “bisschop van Rome” (EG 32, vgl. Ignatius van Antiochië die in het midden van de 2^e eeuw de bisschop van de Kerk van Rome “voorzitter van de liefdesbond” noemde); c) de opvatting van oecumene als een “uitwisseling van gaven” (EG 246). Franciscus pleit in het laatste hoofdstuk voor “verkondigers van het evangelie met Geestkracht”. Dat hijzelf zo’n verkondiger blijkt te zijn, is een teken van hoop – voor alle christenen en vele andere mensen in onze complexe huidige wereld. ●

Dr. Kees van Vliet is priester van het bisdom Rotterdam, docent systematische theologie aan de Fontys Hogeschool in Utrecht en de priesteropleiding in Vogelenzang, pastoor-teamlid in Zoetermeer en Bestuurslid van onze Vereniging.

Delen in de vreugde van het Evangelie

Dialoggroep op bezoek bij missionaire gemeenschappen in Rotterdam

door Geert van Dartel

Dit jaar werd door Samen Kerk in Nederland (SKIN) Rotterdam de Gids voor Christelijke Internationale Gemeenschappen in Rotterdam gepubliceerd. Deze gids bevat informatie over de 171 kleinere en grotere internationale christelijke gemeenschappen die de stad rijk is. Daarbij zijn volgens de gegevens van de kerken zelf ca. 22.000 mensen aangesloten. Niet alle gemeenschappen houden een goede registratie van leden bij. Opvallend is de relatief sterke aanwezigheid van evangelie- en pinkstergemeenten. Ruim 66% van de internationale christelijke gemeenschappen in Rotterdam behoort tot deze stroming. Omdat deze gemeenschappen doorgaans met gemiddeld ongeveer 50 leden kleiner van omvang zijn, maken zij ca. 40% van het aantal leden uit.

In het kader van het dialoogproces tussen de Rooms-katholieke Kerk, de Vereniging van Pinkster en Evangelie-gemeenten en MissieNederland (de nieuwe naam van de Evangelische Alliantie) brengen we met de dialooggroep* bezoeken aan plaatselijke kerkgemeenschappen van de verschillende kerken. In de ontmoeting gaat het iedere keer om de vraag hoe de opdracht tot evangelisatie in de praktijk gestalte krijgt. Zo waren we onlangs in Rotterdam.

Nuestra Casa

Op de eerste zonovergoten dag van de zomer worden we gastvrij ontvangen in het huis *Nuestra Casa*, het steunpunt van Spaanstalige Rotterdamers, pal naast de katholieke Hildegardiskerk. Régine Leito-Frans is sinds kort bestuursvoorzitter van *Nuestra Casa*. Ze is als voorganger daarnaast actief in de *New Annointing Church* in Hoogvliet die verbonden is met een pinksterkerk in Cleveland (VS). Ze vertelt enthousiast en gepassioneerd over de betekenis van dit huis dat een toevluchtsoord is voor Spaanstaligen in Rotterdam. Velen weten het te vinden. Jaarlijks worden ca. 500 mensen geholpen. Het huis draait op de inzet van de ca. 50 vrijwilligers, waaronder taal-

◆ Régine Leito-Frans

coaches en een psycholoog. *Nuestra Casa* heeft primair een sociale functie: aandacht voor de positie en ontwikkeling van vrouwen, onderwijs in de Nederlandse taal en aandacht voor eenzamen, ouderen en zieken. Ook is er één keer per week een inloopspreekuur voor individuele vragen en noden. 'We besparen de gemeente Rotterdam veel geld', aldus Régine Leito, 'maar helaas ontvangen we daarvoor geen financiële steun van de stad.'

Glorious chapel International

In de deelgemeente IJsselmonde gaan we in gesprek met voorganger Ola Asubiaro van de pinkstergemeente *Glorious Chapel International*. Asubiaro is afkomstig uit Nigeria en stichtte dertien jaar geleden deze gemeente. In 2006 nam hij samen met ds. Robert Calvert van de Scotts International Church het initiatief tot de oprichting van SKIN-Rotterdam. Zijn gemeente telt ongeveer negentig leden en is ondergebracht in het wijkgebouw. Het wordt door verschillende organisaties gebruikt. 'Het is een uitdaging om een eigen gebouw te verkrijgen. Dan kunnen we meer initiatieven nemen', zegt Asubiaro. Maar de zichtbare aanwezigheid van de kerkelijke gemeente in dit wijkgebouw is ook wel weer bijzonder. We ontmoeten elkaar in de ruimte waar op hetzelfde moment de waren van de

voedselbank uitgedeeld worden. Tijdens onze ontmoeting aan een langgerekte tafel waar we samen de lunch gebruiken, schuifelen voortdurend mensen in en uit. De voedselbank voorziet in een toenemende behoefte hier. Met goed gevulde tassen gaan de mensen weer naar buiten. 'Onze kracht is dat we mensen kunnen bereiken. Dat is ook onze missie', zegt Asubiaro. We moeten naar de mensen toegaan. Regelmatig gaat hij op zaterdag met andere leden van de gemeente naar winkelcentra om het Evangelie onder de aandacht te brengen en voor mensen te bidden. In de christelijke gemeente doen culturele verschillen er volgens hem niet toe. 'God brengt ons bij elkaar. De cultuur van Jezus is onze leidraad. Wij gaan voor Jezus.' ●

De dialoogcommissie bestaat uit de volgende personen: namens Missie Nederland: ds. Willem Smouter, ds. Jan Wessels en Karin Somhorst; namens de VPE: Albert den Dekker en Jan Barendse; namens de RK Kerk: Mgr. dr. Gerard de Korte, pastoor Koos Smits, Kees Slijkerman, Geert van Dartel.

Gids voor Christelijke Internationale Gemeenschappen in Rotterdam, SKIN-Rotterdam, ISBN 9789082371000, 215 pag., Rotterdam 2015

Vervolg pagina 5

eveneens in de eucharistieviering wordt gezegd, herleeft dus in onze tijd het oudchristelijk gebruik om dit gebed driemaal per dag te verrichten'.

Herkenningsmelodie

Zo blijkt het Onze vader als het ware de herkenningmelodie te zijn van ons christenen. Wil zij ten volle als zodanig functioneren dan dient de tekst ervan steeds weer te klinken in dezelfde en gelijke bewoordingen. Dan draagt zij bij aan de groei van onze communio in de Heer. Laten wij daarom het gebed des Heren in alle kerken van ons taalgebied, orthodox, protestant en katholiek, vanaf nu re-

gelmatig samen bidden in dezelfde bewoordingen zoals in november 1976 is vastgesteld:

**Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd.
Uw Koninkrijk kome.
Uw wil geschiede, op aarde zoals in de
hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden
zoals ook wij onze schuldenaars
vergeven.
En leid ons niet in verzoeking
Maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid
in eeuwigheid. Amen. ○**

Drs. **E.P. de Jong** is oud-secretaris van de Nationale Raad voor Liturgie

Drs Evert P. de Jong (Boskoop, 9 juni 1937) Studie theologie (cursus maior), specialisatie liturgie (prof. dr C.A. Bouman), Radbouduniversiteit 1963 - 1967. Secretaris Nationale Raad voor Liturgie, 1 april 1968 tot 30 september 2001. Secretaris Sectie Eredienst van de Raad van Kerken in Nederland, najaar 1975 tot 30 september 2001. Docent liturgie Priesteropleiding Bovendonk, september 1987 tot juni 2012. Priesteropleiding Sint Janscentrum, september 1988 tot heden. Lid van redactie Tijdschrift voor Liturgie (vanaf februari 2015: coördinator redactie).

Studiebijeenkomst 'Oecumenische herdenking van de Reformatie' Jaarvergadering Vereniging op 6 november 2015 in Lutherse Kerk in Woerden

In 2017 zal er wereldwijd veel aandacht zijn voor 500 jaar Reformatie. Met name in Duitsland, maar ook in Nederland worden in de aanloop naar 2017 allerlei activiteiten georganiseerd. De Luthers/Rooms-Katholieke Commissie voor Eenheid bracht in 2013 ten behoeve van de oecumenische herdenking van de Reformatie in 2017 een studiedocument uit. De vereniging publiceerde onlangs een Nederlandse vertaling die gratis beschikbaar is op de website www.oecumene.nl.

In samenwerking met de werkgroep die vanuit het moderamen van de Protestantse Kerk en de Bisschoppenconferentie een oecumenische herdenking van de Reformatie in Nederland voorbereidt, organiseert de vereniging op vrijdagmiddag 6 november 2015 van 13.30 tot 17.00 uur in oudste Lutherse Kerk in Nederland een bijeenkomst over de kansen en uitdagingen van deze herdenking.

De bijeenkomst begint om 13.30 met een gebedsdienst. Sprekers op de studiebijeenkomst zijn: bisschop dr. Martin Hein van de Evangelische Kerk in Kurhessen Waldeck, dr. Bernhard Hegge, gedelegeerde voor oecumene van het bisdom Roermond, ds. Trinette Verhoeven, president van de Evangelisch Lutherse Synode van de Protestantse Kerk in Nederland en dr. Magriet Gosker, coördinator voor de herdenking van de Reformatie namens de Protestantse Kerk. Middagvoorzitter is dr. Ad van der Helm, gedelegeerde voor oecumene van het bisdom Rotterdam.

U kunt zich aanmelden voor deze bijeenkomst via secretariaat@oecumene.nl of telefonisch 073-7370026 en door overmaking van €7,50 op rekening NL97INGB0000801919

Algemene Ledenvergadering

In de ochtend van 6 november wordt van 10.30 tot 12.30 in de Lutherse Kerk van Woerden de algemene ledenvergadering gehouden. Op deze vergadering worden de jaarstukken (algemeen jaarverslag 2014-2015, de jaarrekening 2014, begroting 2016) gepresenteerd en vastgesteld. Leden en donateurs van de vereniging zijn van harte welkom bij de algemene ledenvergadering. Graag ontvangen we vooraf uw opgave via secretariaat@oecumene.nl of telefonisch 073-7370026

Het adres van Lutherse Kerk in Woerden is Jan de Bakkerstraat 11, 3441 ED Woerden. Voor meer informatie over de kerk in Woerden zie <http://www.lutherswoerden.nl>

Bezoek onze website op: www.oecumene.nl

Colofon

Overeen is het communicatieblad van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord. Leden, donateurs en parochies ontvangen het blad twee maal per jaar.

Redactie: Geert van Dartel, Mirella van Herp, Leo van Leijssen

Vormgeving: VANDARTEL, OSS

Drukwerk: Van Stiphout, Helmond

Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord

Emmaplein 19 D
5211 VZ 's-Hertogenbosch
T: 073-7370026
E: secretariaat@oecumene.nl
Internet: www.oecumene.nl
IBAN: NL73 INGB0001087628
IBAN: NL97 INGB0000801919
ISSN: 1568-2862